

TWEE PRESENTATIES OP KERKHOF OLDENZIJL

Eddy Mul MA

Op zaterdagmiddag 9 juli 2022 vond op het kerkhof van Oldenzijl een dubbele presentatie plaats, georganiseerd door de Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl. Het gaat om de uitgave van een nieuw boek van auteur en historicus Teun Juk en tevens om de presentatie van een replica van het zogenoemde grafrek ('rik') dat vroeger op het kerkhof van Oldenzijl in gebruik was en mede aan de hand van oude foto's onder leiding van vakmensen gereconstrueerd kon worden. Een impressie van deze zeer geslaagde middag.

Welkomstwoorden

Mevrouw Marja Spakman, secretaris van de Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl, heet iedereen hartelijk welkom. Marja benadrukt dat onderhoud en beheer van de kerk en de begraafplaats niet alleen door de Stichting, maar door ons allen samen uitgevoerd wordt. We doen het samen: vrienden, dorpsbewoners, vrijwilligers, Vereniging Dorpsbelangen enz. leveren bijdragen en zo ontvangt de Stichting veel steun en deskundige inbreng. Oude grafschriften moeten ontcijferd worden en daar zijn puzzelaars voor nodig, het een kan niet zonder het ander. Het thema van deze middag is 'Dood en begraven in Oldenzijl'; oude tijden herleven met een nieuw

in de Nicolaaskerk

Tim heeft het boek gevonden

boek, dat vanmiddag uitkomt, zo vertelt Marja. In 2016 ontving de Stichting van de Provincie Groningen voor het opknappen en onderhouden van het kerkhof een subsidie, ter hoogte van 40% van het benodigde bedrag. Via andere fondsen en vrijwilligersactiviteiten wist de Stichting daar nog eens 60% aan toe te voegen, zodat de groensingel onder handen kon worden genomen en ook graven konden worden hersteld. Binnen dit kader komt nu het nieuwe boek van Teun Juk uit, aldus Marja. Een tweede belangrijk punt vormt de onthulling van een replica van het oude grafrek. Als derde punt noemt Marja tenslotte dat in de toekomst nog veel te doen valt, maar dat tijd en haast voor een kerkhof geen rol (moeten) spelen.

Referaat Teun Juk

Teun Juk houdt vanaf de preekstoel een referaat naar aanleiding van zijn nieuwe boek met de titel: 'Dood en begraven in Oldenzijl'. Teun begint zijn betoog met het verschijnsel dat we niet graag over de dood spreken. Toch wordt ieder met de dood geconfronteerd en is overlijden een zekerheid die voor iedereen geldt, daarom moeten we het leven koesteren. Vervolgens merkt de spreker op, dat de dood ook verwarrend is. Als iemand wordt begraven gaat hij of zij de aarde in, maar is de betreffende persoon dan tegelijk ook naar de hemel gegaan? Zo vragen we ons dat soms wel af. Het gaat dan om de thematiek lichaam-geest. Juk spreekt aansluitend over het fenomeen 'grafrek' of 'dodenhuisje'. Dit is een rek (het lijkt een beetje op een ouderwets wasrek) dat over een gedolven graf werd geplaatst nadat iemand erin begraven was; op zondagen werd daar dan een zwart kled overheen gehangen (zie foto). Dit duurde meestal enkele weken, daarna werd

een gedenksteen op het graf geplaatst. Het grafrek of dodenhuisje zei eigenlijk zonder woorden: 'Hier huist de dode'.

Na een begrafenis, aldus Teun, krijgt een graf aanvankelijk nog wel de nodige aandacht, bijvoorbeeld doordat er regelmatig bloemen op geplaatst worden, maar na verloop van tijd verslapt de aandacht en raken op den duur de graven beschadigd of slijten ze uit. Door dit proces kunnen mensen zich honderden jaren later afvragen: wie ligt hier nu eigenlijk begraven? Juk illustreert dit vervolgens uitvoerig met het voorbeeld van de rij van negen graven op het kerkhof van Oldenzijl (aan de zuidkant) die pal naast elkaar liggen en met een laag (= niet-hoog) hekwerk zijn omgeven. Na onderzoek bleek het, aldus de spreker, te gaan om de graven van de verschillende generaties van de bewoners van boerderij Baalkjepad 2, vanaf het jaar 1827 tot 1901. De namen Nienhuis en Zeeburg komen veelvuldig op deze graven voor. In 1901 werden de negen graven samen een afgesloten geheel; het geheel werd toen namelijk met een hek omringd. Dit hek had oorspronkelijk een zwarte kleur, de kleur van de dood. Teun komt tot een afronding van zijn betoog; het is belangrijk dat de maatschappij zich ervan bewust is, dat de waarde van een kerkhof niet alleen bepaald wordt door de kostenpost, maar ook door de geestelijke en emotionele waarden die bij het leven horen, zoals aandacht en ruimte voor stilte en bezinning. We missen zulke plekken in onze jachtige tijd, aldus Teun Juk.

Presentaties op het kerkhof

We gaan daarna met z'n allen naar buiten, naar het kerkhof. Aan de zuidkant van de kerk staat het met een zwart kled bedekte 'dodenhuisje', daaromheen verzamelen we ons. Teun geeft enige uitleg en daarna krijgt een van de aanwezigen, de jonge Tim, de opdracht om in het dodenhuisje naar binnen te kruipen, want daar is

het eerste exemplaar van het nieuwe boek te vinden, een exemplaar met een lint erom. Tim voert de opdracht uit, komt met het boek tevoorschijn en vervolgens krijgt de heer Willie Dieterman, de penningmeester van de Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl, het als eerste exemplaar aangeboden. Dieterman spreekt een dankwoord en daarna krijgen de heren Jasper Japink en Jan Jongsma de taak om het zwarte kled van het grafrek te verwijderen, zodat de replica op deze wijze officieel onthuld wordt. Jan Jongsma is docent aan Noorderpoort en ingehuurd om zogenoemde 'zijinstromers' (dit zijn mensen die bijvoorbeeld werkzoekend zijn en een andere, passende, werkkring zoeken) les te geven; vakmatige basisvaardigheden worden door Jongsma aangeleerd, en het bouwen van deze replica was een project binnen het kader van deze vorm van onderwijs. Allen die aan dit project van de replica hebben meegewerkt, hebben inmiddels nu ook een baan gekregen! De heer Jasper Japink is teamcoach van het team 'Leren en Werken', dat hoort bij 'Werkplein Ability' en onder de gemeente Het Hogeland valt. Jasper was vanuit deze hoedanigheid als teamleider bij het replica-project betrokken, terwijl Jan leiding over de uitvoering had. Na de onthulling wordt door hen nog een verklarend tekstbordje aan de replica geplakt, waarmee beide presentaties van deze middag voltooid zijn.

Muziek

Zangkoor Curiosa brengt vijf stukken ten gehore onder vakkundige leiding van dirigente Julia Zaytseva-Koning. In de kerk worden eerst een Dona nobis pacem op muziek van Pachelbel en een Benedictus van een tijdgenoot van deze componist uitgevoerd; later een Ave Verum van Jenkins en Tears in Heaven van Eric Clapton. Tot slot zingt het koor buiten, direct na de presentaties, Halleluja van Lenard Cohen.

Ten slotte

Na afloop werden we allen gastvrij in dorps huis Lutje Brussel ontvangen voor een drankje en een hapje. Het was een prachtige middag en als redactie van de Groninger Kerkbode feliciteren we de Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl van harte met deze dubbele presentatie. In een van de komende uitgaven van de Groninger Kerkbode zal een recensie van het boek 'Dood en begraven in Oldenzijl' verschijnen.

foto's: Leo de Vree.

Eddy Mul (Roodeschool) is musicus en germanist; hij is adjunct hoofdredacteur